

ที่มา: https://www.silpa-mag.com/history/article_79135

10

การศึกษาเชิงประวัติของคำว่า “เรียน”*

A Historical Study of the Word /rian/

Received: May 5, 2022 | Revised: May 19, 2022 | Accepted: May 25, 2022

ศักดิ์ธัช ชมามัทธนา** Sakdithach Chamamahutthana
ดร.เมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา*** Dr. Methawee Yuttapongtada
ดร.โกวิท พิมพวง**** Dr. Kowit Pimpuang

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เรื่อง การศึกษาเชิงประวัติของคำว่า “เรียน”

** นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อีเมล: ajarncham@outlook.com

Master's student of Program in Thai Language, Faculty of Humanities, Kasetsart University. email: ajarncham@outlook.com

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อีเมล: methawee.y@ku.th

Assistant Professor, Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Kasetsart University. email: methawee.y@ku.th

**** รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อีเมล: fhumkwp@ku.ac.th

Associate Professor, Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Kasetsart University. email: fhumkwp@ku.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หน้าที่และความหมายของคำว่า “เรียน” โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2562) ผลการศึกษาพบว่า คำว่า “เรียน” มีหน้าที่ทั้งหมด 6 หน้าที่ ได้แก่ 1. สกรรมกริยา ปรากฏตั้งแต่สมัยสุโขทัย 2. อกรรมกริยา ปรากฏตั้งแต่สมัยอยุธยา-ธนบุรี 3. ส่วนประกอบคำนามประสม และ 4. หน่วยฐานของอาการนาม ปรากฏตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1-3 5. ส่วนประกอบคำวิเศษณ์ ปรากฏตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4-6 และลำดับสุดท้าย 6. คำช่วยแสดงความสุภาพ ปรากฏในสมัยรัชกาลที่ 7-ปัจจุบัน (พ.ศ. 2562) ส่วนในด้านความหมาย คำว่า “เรียน” มีความหมายทั้งหมด 2 ความหมาย ได้แก่ 1. “รับความรู้” และ 2. “บอก” ซึ่งพัฒนาการของคำว่า “เรียน” นี้เริ่มปรากฏชัดเจนในสมัยรัชกาลที่ 4-6 โดยได้รับอิทธิพลมาจากความหมายต้นแบบของคำว่า “เรียน” วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของผู้คนในอดีต

คำสำคัญ: ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ, การเปลี่ยนแปลงภาษา, เรียน

A b s t r a c t

This study aims to analyze the function, meaning and evolution of the word /rian/ in writings from the Sukhothai period to the present (BE 2562). It is found that the word /rian/ has 6 functions: 1. a transitive verb used since the Sukhothai period, 2. An intransitive verb used since the Ayutthaya-Thonburi period, 3. part of compound noun, 4. the base of an abstract noun used during the reigns of King Rama I to King Rama III, 5. part of a compound adjective used during the reigns of King Rama IV to VI, and 6. A politeness marker used since the reigns of King Rama VII to the present (BE 2562). Semantically, the word /rian/ has 2 meanings: 1. “to study” and 2. “to tell.” This evolution of the word /rian/ clearly started in the reign of King Rama IV and continue to the period of King Rama VI, and was influenced by the prototype meaning of the word /rian/, Thai ancestors’ lifestyle and culture.

Keywords: historical linguistics, language change, /rian/

บทนำ

ภาษาไทยเป็นภาษาคำโดดซึ่งมีลักษณะสำคัญ คือ คำแต่ละคำมีความสมบูรณ์ในตัว สามารถปรากฏในประโยคได้อย่างอิสระ และไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำไปตามหน้าที่ทางไวยากรณ์ ทำให้คำบางคำในภาษาไทยที่มีรูปคำเหมือนกันอาจทำหน้าที่ได้หลายหน้าที่ และมีความหมายได้มากกว่าหนึ่งความหมาย ดังตัวอย่างการใช้คำว่า “เรียน” ต่อไปนี้

1. ตอนนี้เด็กๆ กำลังเรียนอยู่
2. เรื่องนี้ต้องเรียนท่านประธานก่อน
3. ขอภัยที่ไม่ได้มาเรียนเชิญด้วยตัวเอง
4. เรียน นายทะเบียนอำเภอ

เมื่อวิเคราะห์หน้าที่และความหมายของคำว่า “เรียน” จากตัวอย่างข้างต้นตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556: 1015) พบว่า ในตัวอย่างที่ 1 คำว่า “เรียน” เป็นอกรรมกริยา หมายถึง “รับความรู้จากผู้สอน” ในตัวอย่างที่ 2 คำว่า “เรียน” เป็นสกรรมกริยา หมายถึง “บอก” ในตัวอย่างที่ 3 คำว่า “เรียน” เป็นคำประกอบหน้ากริยาเพื่อแสดงความสุภาพ ส่วนในตัวอย่างที่ 4 คำว่า “เรียน” เป็นคำขึ้นต้นในหนังสือราชการหรือจดหมายที่เขียนถึงบุคคลทั่วไป ซึ่งการใช้คำว่า “เรียน” ในตัวอย่างที่ 3 และ 4 เป็นลักษณะที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในอดีต ประกอบกับในปัจจุบัน

คำว่า “เรียน” ยังถูกใช้เป็นส่วนประกอบของคำประสมมากขึ้น เช่น เล่าเรียน ร่ำเรียน ร้องเรียน บวชเรียน กราบเรียน และนำเรียน โดยคำประสมเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า คำว่า “เรียน” มีพัฒนาการทั้งในด้านหน้าที่และความหมายอย่างต่อเนื่อง แต่ความเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะในด้านความหมายของคำว่า “เรียน” ยังไม่ได้ถูกบันทึกไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554

ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ข้างต้น มีข้อสังเกตว่า หน้าที่และความหมายของคำว่า “เรียน” โดยเฉพาะในด้านความหมาย “รับความรู้จากผู้สอน” และ “บอก” มีความเกี่ยวข้องกันอยู่โดยปรากฏการณ์นี้เรียกว่า การมีหลายความหมาย (polysemy) กล่าวคือ “รูปภาษา 1 รูป มีความหมายมากกว่า 1 ความหมาย และความหมายเหล่านั้นต้องสัมพันธ์กัน” (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา 2560: 341) ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงสนใจที่จะศึกษาคำว่า “เรียน” ในเชิงประวัติอันเป็นการศึกษาเปรียบเทียบคำว่า “เรียน” ในแต่ละสมัย เพื่อให้เห็นพัฒนาการในด้านหน้าที่และความหมายของคำว่า “เรียน” อย่างชัดเจนที่สุด

แนวคิดเรื่องการจำแนกหมวดคำ

แนวคิดเรื่องการจำแนกหมวดคำในตำราไวยากรณ์ไทยนั้นมีคำอธิบายอยู่หลายลักษณะ โดยในการศึกษาเชิงประวัติของคำว่า “เรียน”

ผู้เขียนได้เลือกใช้แนวคิดไวยากรณ์ดั้งเดิม (traditional grammar) และไวยากรณ์โครงสร้าง (structural grammar) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หน้าที่ของคำว่า “เรียน” ในบริบทและในสมัยที่แตกต่างกัน ผลปรากฏว่า เมื่อพิจารณาหน้าที่ของคำว่า “เรียน” ในระดับคำหรือวลีตามแนวคิดไวยากรณ์ดั้งเดิม คำว่า “เรียน” สามารถทำหน้าที่เป็นกรรมกริยา อกรรมกริยา ส่วนประกอบคำนามประสม หน่วยฐานของอาการนาม และส่วนประกอบคำวิเศษณ์ได้ รวมถึงเมื่อพิจารณาหน้าที่ของคำว่า “เรียน” ในระดับประโยคตามแนวคิดไวยากรณ์โครงสร้างแล้ว คำว่า “เรียน” สามารถปรากฏในกรอบประโยคทดสอบคำกริยากรรมและคำกริยากรรมได้ ซึ่งผลลัพธ์จากแนวคิดไวยากรณ์ข้างต้นสอดคล้องกัน ส่วนคำว่า “เรียน” ซึ่งใช้ประกอบหน้ากริยาอื่นเพื่อแสดงความสุภาพ ไม่ได้ถูกกล่าวไว้ในตำราไวยากรณ์ไทยตามแนวคิดไวยากรณ์ดั้งเดิม อีกทั้งไม่สามารถปรากฏในช่องว่างของกรอบประโยคทดสอบใดๆ ได้ แต่อย่างไรก็ตาม การใช้คำว่า “เรียน” ในลักษณะดังกล่าว มีหน้าที่และความหมายเหมือนกันกับคำช่วยแสดงความสุภาพอื่นๆ เช่น “กราบ” และ “ขอ” (วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์ 2527: 352) ดังนั้นจึงควรพิจารณาให้คำว่า “เรียน” สามารถทำหน้าที่เป็นคำช่วยแสดงความสุภาพได้ด้วย

วิธีการวิจัย

ผู้เขียนได้แบ่งสมัยเอกสารออกเป็น 5 สมัย ได้แก่ สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา-ธนบุรี สมัยรัชกาลที่ 1-3 สมัยรัชกาลที่ 4-6 และสมัยรัชกาลที่ 7-ปัจจุบัน (พ.ศ. 2562) และเลือกเก็บข้อมูลการปรากฏใช้คำว่า “เรียน” จากหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ จารึก สื่อสิ่งพิมพ์ ดิจิทัลไฟล์ คลังข้อมูลออนไลน์ คือ คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus) และสื่อสังคมออนไลน์ คือ ทวิตเตอร์ (Twitter) ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบัน (พ.ศ. 2562) โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเอกสารในแต่ละสมัยด้วยการจับฉลากซึ่งเป็นวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling)

หน้าที่และความหมายของคำว่า “เรียน” ในสมัยสุโขทัย

คำว่า “เรียน” ที่พบในสมัยสุโขทัยทั้งหมด 2 ตัวอย่าง ทำหน้าที่เป็นกรรมกริยา หมายถึง “รับความรู้” โดยมีบทกรรมของกรรมกริยา “เรียน” คือ “ปิฎกไตร” และ “คุณ” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

สังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตรหลวกกว่าปู่ครูในเมืองนี้
(จารึกพ่อขุนรามคำแหง พ.ศ. 1835 ด้านที่ 2 บรรทัดที่ 29)

จากตัวอย่างที่ 1 คำว่า “ปิฎกไตร” น่าจะเป็นคำเดียวกันกับคำว่า “ไตรปิฎก” ซึ่งหมายถึง “พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า มี 3 ปิฎก คือ พระวินัย เรียก วินัยปิฎก พระสูตร เรียก สุตตันตปิฎก พระอภิธรรม เรียก อภิธรรมปิฎก” (ราชบัณฑิตยสถาน 2556: 521) เพราะฉะนั้น คำว่า “เรียน” ในที่นี้ จึงใช้กับพระสงฆ์ผู้ศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

ตัวอย่างที่ 2

เจ้าศรีศรัทธาราชจุฬามณี ... คุณมักเรียนคุณอันพิเศษ อัน
หนึ่งรู้คุณช้าง อันหนึ่งรู้คุณม้า อันหนึ่งรู้คุณ... อันหนึ่งรู้คุณ... น อัน
หนึ่งรู้คุณสีห์... อันหนึ่งรู้คุณคือธนูศิลป์ยิงเข้าไปก็ถูก รู้คุณหลาย
ประการ

(จารึกวัดศรีชุม พ.ศ. 1912 ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 80)

จากตัวอย่างที่ 2 คำว่า “คุณ” อาจตีความได้ 2 กรณี โดยกรณีแรก หมายถึง “ความดีที่มีประจำอยู่ในสิ่งนั้นๆ” จากตัวอย่าง เช่น “รู้คุณช้าง... รู้คุณม้า” ซึ่งหมายถึง การรู้คุณความดีของช้างและม้าซึ่งเป็นสัตว์ที่ผู้คนในสมัยสุโขทัยเลี้ยงไว้ใช้แรงงาน และกรณีที่สอง คือ คำว่า “คุณ” อาจถูกตัดมาจากคำว่า “คุณไสย” ซึ่งหมายถึง “การทำพิธีตามตำราไสยศาสตร์เพื่อให้เกิดสิริมงคลป้องกันภัยอันตราย หรือทำอันตรายผู้อื่น” จากตัวอย่าง เช่น “รู้คุณคือธนูศิลป์ยิงเข้าไปก็ถูก” เพราะฉะนั้น คำว่า “เรียน” ในที่นี้ จึงใช้กับพระสงฆ์ คือ เจ้าศรีศรัทธาราชจุฬามณี ผู้ศึกษาคุณอันพิเศษโดยคำว่า

“คุณ” ในที่นี้อาจตีความได้หลายกรณีตามคำอธิบายข้างต้น

นอกจากการพบคำว่า “เรียน” แล้ว ผู้เขียนยังพบคำที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน คือ คำว่า “เบเรียน” ซึ่งเป็นคำยืมภาษาเขมรโบราณ โดยภาษาเขมรปัจจุบันใช้คำว่า **ប្រើន** /*banriən*/ แปลว่า “ทำให้เรียน” หรือ “สอน” (อุไรศรี วรสระริน 2553: 170) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3

พระไตรปิฎกอาจเบเรียนภิกษุสงฆ์ทั้งหลาย

(จารึกนครชุม พ.ศ. 1900 ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 74)

จากตัวอย่างที่ 3 คำว่า “เบเรียน” ที่หมายถึง “สอน” ปรากฏใช้กับบทประธาน คือ คำว่า “พระไตรปิฎก” และบทกรรม คือ คำว่า “ภิกษุสงฆ์” ซึ่งจากตัวอย่างนี้มีเนื้อความว่า พระไตรปิฎกอาจสอนภิกษุสงฆ์ทั้งหลายได้

หน้าที่และความหมายของคำว่า “เรียน” ในสมัยอยุธยา-ธนบุรี

คำว่า “เรียน” ในสมัยอยุธยา-ธนบุรี สามารถทำหน้าที่ได้ 2 หน้าที่ ได้แก่ สกรรมกริยาและอกรรมกริยาโดยมีความหมายว่า “รับความรู้” และ “บอก” ทั้งนี้คำว่า “เรียน” ที่หมายถึง “รับความรู้” ส่วนใหญ่มักปรากฏใช้ร่วมกับคำอื่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 4

อันว่ากุลบุตรผู้มาอาศัยปรนนิบัติเป็นอุปการแก่พระโพธิสัตว์
แลได้เล่าเรียนคุณวิชาคมสิ่งใดๆ ก็ดี ก็ปรากฏอัครรรยด้วยปรีชารู้
หลักสามารถ

(ปุมราชธรรม พ.ศ. 2231-2310)

จากตัวอย่างที่ 4 สกรรมกริยา “เรียน” ปรากฏใช้ร่วมกับคำว่า “เล่า” ซึ่งคำว่า “เล่า” มีความหมายว่า “พูดหรือบอกเรื่องราวให้ผู้อื่นฟัง” และมีบทกรรม คือ “คุณวิชาคม” โดยคำว่า “คุณ” น่าจะถูกตัดมาจากคำว่า

“คุณไสย” ซึ่งหมายถึง “การทำพิธีตามตำราไสยศาสตร์เพื่อให้เกิดสิริมงคล ป้องกันภัยอันตราย หรือทำอันตรายผู้อื่น” เนื่องจากในบริบทนี้คำว่า “คุณ” ปรากฏใช้ร่วมกับคำว่า “วิชาคม” ซึ่งเป็นคำสมาสระหว่างคำว่า “วิชา” และ “อาคม” ที่แปลว่า “เวทมนตร์” รวมถึงนอกจากตัวอย่างนี้ สกรรมกริยา “เล่าเรียน” ยังปรากฏใช้ร่วมกับบทกรรมอื่นๆ อันเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาด้วย เช่น “พระปริยัติธรรม” และ “พระกรรมฐาน”

ตัวอย่างที่ 5

ขุนไต้ฟังครูสั่ง ขุนไต้นั่งม้าตามครูสอน ขุนไต้วรคุณรู้ ขุนไต้
สู้เหนียวแปลง ขุนไต้แสงม้ามาก ขุนไต้รู้ภาคขี่ขับ ขุนไต้บังคับเชิง
ม้า ขุนไต้อาษาเชี่ยวชาญคณฺธิ์ แปรประการนี้กล่าวไว้ ใครร่ำเรียนได้
ไซร้ จึงตั้งอศวบาล

(ปุมราชธรรม พ.ศ. 2231-2310)

จากตัวอย่างที่ 5 สกรรมกริยา “เรียน” ปรากฏใช้ร่วมกับคำว่า “ร่ำ” ซึ่งคำว่า “ร่ำ” มีความหมายว่า “พูดซ้ำๆ” โดยมีบทกรรม คือ “แปรประการนี้” อันหมายถึงคุณสมบัติแปรประการของผู้ดูแลม้า (อศวบาล) ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา แตกต่างจากสกรรมกริยา “เล่าเรียน” ที่มีบทกรรมส่วนมากสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา

ตัวอย่างที่ 6

แลกปิดตันกรเบศอธิลมาศเรียนแต่เราว่า เรอธอธิลมาศอยู่สุขข
สวัสดีด้วยมฺขมนตรี

(หนังสือออกญาไชยาธิบติ ผู้สำเร็จราชการเมืองตะนาวศรี

พ.ศ. 2164)

จากตัวอย่างที่ 6 ปรากฏใช้สกรรมกริยา “เรียน” ที่มีความหมายว่า “บอก” ในหนังสือที่ออกญาไชยาธิบติ เมืองตะนาวศรีได้อธิบายเกี่ยวกับการอนุญาตให้พ่อค้าชาวเดนมาร์กเข้ามาค้าขายที่เมืองตะนาวศรี โดยลดหย่อน

คำจังกอบและฤชาให้เป็นพิเศษ โดยจากตัวอย่างนี้ คำว่า “เรา” หมายถึง “ออกญาไชยาธิบดี” ส่วนคำว่า “กบิตตันกรเบศอธิลมาศ” หมายถึง “กบตันกรเบศชาวฮอลันดา”

เพราะฉะนั้น สกรรมกริยา “เรียน” จากตัวอย่างที่ 6 ซึ่งมีความหมายว่า “บอก” จึงเป็นคำที่ผู้ส่งสารซึ่งมีสถานภาพต่ำกว่าใช้แก่ผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า กล่าวคือ กบตันชาวฮอลันดาใช้แก่ออกญาไชยาธิบดี เมืองตะนาวศรี

หน้าที่และความหมายของคำว่า “เรียน” ในสมัยรัชกาลที่ 1-3

คำว่า “เรียน” ในสมัยรัชกาลที่ 1-3 สามารถทำหน้าที่ได้ 4 หน้าที่ ได้แก่ สกรรมกริยา อกรรมกริยา ส่วนประกอบคำนามประสม และหน่วยฐานของอาการนาม โดยมีความหมายว่า “รับความรู้” และ “บอก” ทั้งนี้ยังพบคำว่า “เรียน” ปรากฏใช้ร่วมกับคำอื่นด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 7

ประการหนึ่งพึงให้เรียนรู้ศิลปศาสตร์ ซึ่งจะปราบศัตรูหยั่ง
น้ำใจคนว่าดีแลร้าย

(ราชาธิราช พ.ศ. 2328)

จากตัวอย่างที่ 7 สกรรมกริยา “เรียน” ปรากฏใช้ร่วมกับคำว่า “รู้” ซึ่งคำว่า “รู้” มีความหมายว่า “ทราบ, เข้าใจ” โดยมีบทกรรม คือ “ศิลปศาสตร์” อันเป็นสิ่งที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา รวมถึงนอกจากตัวอย่างนี้ สกรรมกริยา “เรียนรู้” ยังปรากฏใช้ร่วมกับบทกรรมอื่นๆ อันเป็นสิ่งที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาด้วย เช่น “กลพิชัยสงคราม” และ “ตำรับ”

ตัวอย่างที่ 8

ขอให้พระคุณช่วยกรุณาไปถ่ายเอามังกันจิม่าไว้บวชเรียนเถิด

(ราชาธิราช พ.ศ. 2328)

จากตัวอย่างที่ 8 คำว่า “เรียน” ปรากฏใช้ร่วมกับคำว่า “บวช” ซึ่งคำว่า “บวช” มีความหมายว่า “ถือเพศเป็นภิกษุสามเณรหรือนักพรตอื่นๆ” ดังนั้นคำว่า “บวชเรียน” จึงหมายถึง “ถือสมณเพศเพื่อการศึกษา” อันเป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน

ถัดมาในสมัยรัชกาลที่ 1-3 นอกจากคำว่า “เรียน” ที่หมายถึง “บอก” แล้ว ยังพบการใช้กริยาเรียง “กราบเรียน” ที่หมายถึง “บอก” ด้วย โดยกริยาเรียง “กราบเรียน” ประกอบขึ้นจากคำว่า “กราบ” และ “เรียน” อันเป็นขั้นตอนการปฏิบัติตนในอดีตเมื่อผู้พูดต้องการแจ้งข้อมูลแก่ผู้ที่มีตำแหน่งหรืออำนาจสูงกว่ามาก เช่น เมื่อชาวบ้านสนทนากับข้าราชการชั้นสูงหรือพระมหากษัตริย์ พวกเขาต้องหมอบคลานเข้าไปกราบเพื่อแสดงความเคารพอย่างสูงก่อนพูด โดยการนั่งประนมมือขึ้นเสมอหน้าผาก แล้วโน้มศีรษะลงจดพื้น และอาจต้องอยู่ในอิริยาบถเช่นนั้นจนสิ้นสุดการสนทนา ทั้งนี้มีการอธิบายการปฏิบัติเช่นนี้ในราชกิจจานุเบกษา กรุงเทพมหานคร เล่มที่ 1 วันจันทร์ เดือน 8 แรมค่ำ 1 ปีกอ ศก 1236 ซึ่งเป็นประกาศเปลี่ยนธรรมเนียมใหม่ให้ยกเลิกการหมอบคลานกราบไหว้ ความว่า “ผู้น้อยที่ต้องมาหมอบคลานกราบไหว้ให้ยศต่อท่านผู้ที่เป็นใหญ่นั้น ก็ต้องทนลำบากอยู่จนสิ้นวาระของตนแล้วจึงจะได้ออกมาพ้นท่านผู้ที่เป็นใหญ่”

ทั้งนี้ การนำคำว่า “กราบ” มาประกอบกับคำว่า “เรียน” กลายเป็น “กราบเรียน” เพื่อใช้ในความหมายว่า “บอก” ไม่เคยปรากฏมาก่อนในสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยา-ธนบุรี โดยมีข้อสังเกตว่า “กราบเรียน” ถูกใช้เมื่อผู้พูดแจ้งข้อมูลแก่ผู้รับสารที่มีตำแหน่งหรืออำนาจสูงกว่าตน รวมถึงผู้รับสารนั้นมีตำแหน่งหรืออำนาจสูงกว่าผู้ส่งสารในกรณีที่ใช้คำว่า “เรียน” ด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 9

ข้าพเจ้าหลวงอุดมสมบัติ จดหมายมายังหลวงทิพอักษรเสมียนตรา ได้นำขึ้นกราบเรียนแต่ท้าวพระกรุณาเจ้าให้ทราบ ด้วยแต่ก่อนข้าพเจ้าได้จดหมายออกมาเข้ากันเก่าใหม่ทั้งฝากขุนฤทธิชลาธารออก

มาเป็น 13 ครั้ง แจ้งอยู่แต่ก่อนนั้นแล้ว

(จดหมายหลวงอุดมสมบัติ พ.ศ. 2381-2382)

จากตัวอย่างที่ 9 คำว่า “กราบเรียน” เป็นคำที่หลวงอุดมสมบัติซึ่งมีบรรดาศักดิ์เป็น “หลวง” ใช้เพื่อบอกข้อมูลแก่ท้าวพระกรุณาเจ้า หรือ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิไชยญาติ (ทัต บุนนาค) ซึ่งมีบรรดาศักดิ์เป็น “สมเด็จเจ้าพระยา” ทั้งนี้ตามหลักการลำดับบรรดาศักดิ์ไทย ตำแหน่ง “สมเด็จเจ้าพระยา” เป็นบรรดาศักดิ์ชั้นพิเศษ เหนือกว่าบรรดาศักดิ์ขุนนางชั้นสูงสุด คือ “เจ้าพระยา”

ต่อมา คำว่า “เรียน” ในความหมาย “บอก” สามารถปรากฏใช้เป็นส่วนประกอบคำนามประสมได้โดยการใช้ในลักษณะดังกล่าวไม่เคยปรากฏมาก่อนในสมัยสุโขทัยและอยุธยา-ธนบุรี ซึ่งมีตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ 10

ทวยราษฎร์ทั้งหลายทำหนังสือฟ้องร้องเรียนวิวาทด้วยไร่นา
ที่แดน ห้วย หนอง ละหาร

(กฎหมายตราสามดวง เล่ม 2 พ.ศ. 2347)

จากตัวอย่างที่ 10 ปรากฏการใช้คำนามประสม คือ คำว่า “หนังสือฟ้องร้องเรียน” อย่างไรก็ตามตัวอย่างคำว่า “เรียน” ที่เป็นส่วนประกอบคำนามประสมทั้งหมดที่พบในสมัยดังกล่าวอยู่ในรูปคำซ้อน “ฟ้องร้องเรียน” หรือ “ร้องเรียน” เท่านั้น โดยไม่พบการใช้คำว่า “เรียน” คำเดียว เป็นส่วนประกอบคำนามประสม

ประการสุดท้าย พบการใช้คำว่า “เรียน” ในความหมาย “รับความรู้” ทำหน้าที่เป็นหน่วยฐานของอาการนาม กล่าวคือ การเติมคำว่า “การ” หน้าคำว่า “เรียน” หรือเติมคำว่า “การ” หน้าคำที่มีคำว่า “เรียน” เป็นส่วนประกอบเพื่อทำให้คำกริยา “เรียน” ทำหน้าที่เป็นคำนามได้ โดยก่อนหน้านี้นี้ไม่เคยปรากฏการใช้ในลักษณะดังกล่าว ทั้งนี้พบตัวอย่างการใช้เพียงตัวอย่างเดียวดังนี้

ตัวอย่างที่ 11

แม้ไม่ถนัดในการเล่าเรียนเขียนอ่าน รักแต่วิชาเล่นเป็นที่จะ
ครึกครื้นพระนครก็ให้ฝึกหัดไว้

(ชิตก๊กไช่ฮั่น พ.ศ. 2349)

จากตัวอย่างที่ 11 ปรากฏใช้อาการนาม “การเล่าเรียนเขียนอ่าน” ซึ่งเป็นอาการนามที่เกิดจากการรวมหน่วยคำแบบคำซ้อน ประกอบด้วยคำว่า “เล่า” “เรียน” “เขียน” และ “อ่าน” ซึ่งคำที่เป็นหน่วยฐานทุกคำข้างต้นล้วนเกี่ยวข้องกับการรับความรู้หรือการเรียนรู้

หน้าที่และความหมายของคำว่า “เรียน” ในสมัยรัชกาลที่ 4-6

ในสมัยรัชกาลที่ 4-6 คำว่า “เรียน” สามารถทำหน้าที่ได้ 5 หน้าที่ ได้แก่ สกรรมกริยา อกรรมกริยา ส่วนประกอบคำนามประสม หน่วยฐานของอาการนาม และส่วนประกอบคำวิเศษณ์ โดยมีความหมายว่า “รับความรู้” และ “บอก” ทั้งนี้ยังพบการปรากฏใช้คำว่า “เรียน” ร่วมกับคำอื่นเพิ่มขึ้น และมีความหลากหลายมากขึ้นด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 12

จึงได้ทรงคิดทำนองมหาชาติคำหลวงได้ร่ำเรียนสวดกันมาทุก
กาลวันนี้

(พระราชพิธีสิบสองเดือน พ.ศ. 2432)

จากตัวอย่างที่ 12 สกรรมกริยา “เรียน” ปรากฏใช้ร่วมกับคำว่า “ร่ำ” และ “สวด” ซึ่งคำว่า “ร่ำ” มีความหมายว่า “พูดซ้ำๆ” และคำว่า “สวด” มีความหมายว่า “ว่าเป็นทำนองอย่างพระสวดมนต์” ดังนั้นเมื่อประกอบคำทั้งหมดข้างต้นเข้าด้วยกันแล้ว สกรรมกริยา “ร่ำเรียนสวด” จึงมีความหมายว่า “ศึกษาด้วยการท่องบ่น” โดยมีบทกรรม คือ “ทำนองมหาชาติคำหลวง” ซึ่งจากบริบทข้างต้นมีเนื้อความว่า มหาชาติคำหลวงเป็นสิ่งที่ผู้คนได้ศึกษา

ด้วยการสวดหรือท่องบ่นเป็นทำนองมาจนถึงปัจจุบัน

ต่อมา คำว่า “เรียน” ในความหมาย “รับความรู้” สามารถทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบคำนามประสมได้ โดยการใช้ในลักษณะดังกล่าวปรากฏเป็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 1-3 และมีตัวอย่างที่พบในสมัยนั้น ได้แก่ คำว่า “หนังสือห้องเรียน” และ “หนังสือเรียน” ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับในสมัยรัชกาลที่ 4-6 พบว่า มีการปรากฏใช้คำนามประสมที่มีคำว่า “เรียน” เป็นส่วนประกอบมากขึ้นอย่างชัดเจน โดยมีตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ 13

เพราะฉะนั้นพระองค์จึงทรงสันตติในทางที่จะทำทำนองสวด
เรียนต่างๆ ตามลัทธิของพวกอาจารย์วิปัสสนาชอบเล่นอยู่เป็นปกติ
(พระราชพิธีสิบสองเดือน พ.ศ. 2431)

จากตัวอย่างที่ 13 คำนามประสม “ทำนองสวดเรียน” ประกอบขึ้นจากคำว่า “ทำนอง” และคำกริยา “สวดเรียน” ซึ่งควรมีความหมายเหมือนกันกับสกรรมกริยา “ร่ำเรียนสวด” คือ “ศึกษาด้วยการท่องบ่น” ดังนั้นเมื่อประกอบคำทั้งหมดข้างต้นเข้าด้วยกันเป็น “ทำนองสวดเรียน” แล้ว จึงมีความหมายว่า ทำนองสำหรับใช้ศึกษาด้วยการท่องบ่น

ทั้งนี้ การปรากฏใช้คำว่า “สวดเรียน” และ “ร่ำเรียนสวด” ซึ่งมีความหมายว่า “ศึกษาด้วยการท่องบ่น” นี้ ชี้ให้เห็นว่า การศึกษาและศาสนาในอดีตนั้นมีความสัมพันธ์ต่อกัน โดยการศึกษาและการเรียนการสอนในสมัยก่อนมักเกิดขึ้นในวัด อีกทั้งผู้สอนก็สอนด้วยการบอกเล่าหรือมุขปาฐะ ส่วนผู้เรียนก็เรียนด้วยการท่องบ่นทำนองสวดเรียนซ้ำๆ จนเกิดความรู้ ความเข้าใจ

ตัวอย่างที่ 14

เราเคยเปนนักเรียนโรงเรียนเดียวกัน เคยเดินกอดคอกัน และ
เขาอ่อนอายุ แต่มีกำลังวังชาแข็งแรงมากกว่าฉัน

(ความพยาบาท พ.ศ. 2444)

จากตัวอย่างที่ 14 ปรากฏคำนามประสม คือ คำว่า “นักเรียน” ซึ่งหมายถึง “ผู้ศึกษาเล่าเรียน, ผู้รับการศึกษาจากโรงเรียน” และปรากฏคำว่า “โรงเรียน” ซึ่งหมายถึง “สถานศึกษา”

อีกประการหนึ่ง คำว่า “เรียน” ในความหมาย “รับความรู้” นอกจากทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบคำนามประสมแล้ว ยังสามารถทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบคำวิเศษณ์ได้ด้วย ซึ่งคำวิเศษณ์ คือ คำที่ใช้ประกอบคำอื่นเพื่อให้คำเหล่านั้นมีความหมายเพิ่มเติมหรือชัดเจนมากขึ้น โดยการใช้ในลักษณะดังกล่าวไม่เคยปรากฏมาก่อนในสมัยที่ผ่านมา ทั้งนี้คำวิเศษณ์ที่มีคำว่า “เรียน” เป็นส่วนประกอบซึ่งพบในสมัยรัชกาลที่ 4-6 นี้ มีคำเดียวแต่พบการปรากฏใช้หลายครั้ง คือ คำวิเศษณ์ “คงแก่เรียน” ตัวอย่างมีดังนี้

ตัวอย่างที่ 15

ก่อนก็เคยเป็นคนกล้าและทั้งเป็นคนคงแก่เรียน

(ความพยาบาท พ.ศ. 2444)

จากตัวอย่างที่ 15 คำวิเศษณ์ “คงแก่เรียน” ที่มีความหมายว่า “ได้ศึกษาเล่าเรียนมามาก” มีหน้าที่ขยายคำนาม “คน” ให้มีความหมายเพิ่มเติมขึ้น

หน้าที่และความหมายของคำว่า “เรียน” ในสมัยรัชกาลที่ 7-ปัจจุบัน (พ.ศ. 2562)

คำว่า “เรียน” ในสมัยรัชกาลที่ 7-ปัจจุบัน (พ.ศ. 2562) สามารถทำหน้าที่ได้ 6 หน้าที่ ได้แก่ สกรรมกริยา อกรรมกริยา ส่วนประกอบคำนาม ประสม ส่วนประกอบคำวิเศษณ์ หน่วยฐานของอาการนาม และคำช่วยแสดงความสุภาพโดยมีความหมายว่า “รับความรู้” และ “บอก” ทั้งนี้ยังพบการปรากฏใช้คำว่า “เรียน” ในหน้าที่และความหมายที่หลากหลายกว่าทุกสมัยด้วย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 16

นุnivคือคนที่พร้อมจะเรียนรู้และพัฒนาทุกอย่าง เด็กคนนี้น่า
รักกกกน่าเอ็นดูยที่สุดเลยย

(สื่อสังคมออนไลน์ทวิตเตอร์)

จากตัวอย่างที่ 16 สกรรกรรยา “เรียนรู้” ปรากฏใช้ร่วมกับบท
ประธาน “คน” ซึ่งหมายถึง นุniv ชวรินทร์ เพริศพิริยะวงศ์ นักแสดงชาย
ชาวไทย โดยบริบทที่ปรากฏใช้สกรรกรรยานี้ไม่ได้หมายถึงการรับความรู้ใน
ด้านวิชาการ แต่เป็นการแสวงหาความรู้ในวงการบันเทิงผ่านการฝึกฝนและ
ประสบการณ์ ซึ่ให้เห็นว่า สกรรกรรยา “เรียนรู้” ในสมัยนี้มีความหมายว่า
“รับความรู้ผ่านประสบการณ์” ซึ่งแตกต่างจากสกรรกรรยา “เรียนรู้” ใน
สมัยก่อนหน้า ที่มีความหมายว่า “รับความรู้” เท่านั้น

ถัดมา คำว่า “เรียน” ในความหมายว่า “บอก” ที่ถูกใช้เมื่อผู้พูดซึ่ง
มีสถานภาพหรืออำนาจน้อยกว่าแจ้งข้อมูลแก่ผู้ที่มีสถานภาพหรืออำนาจ
มากกว่าได้ปรากฏมาแล้วในสมัยก่อนหน้า แต่คำว่า “เรียน” ในสมัยรัชกาล
ที่ 7-ปัจจุบัน (พ.ศ. 2562) ยังถูกใช้เมื่อผู้พูดและผู้ฟังมีสถานภาพหรืออำนาจ
เท่ากันอีกด้วย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตัวอย่างที่ 17

ขอเรียนตรงนี้ว่า ผู้เขียนมีอาชีพเดียวในโลกตั้งแต่เรียนจบมา
คือเขียนหนังสือ

(รวมคอลัมน์ของศิริเมธอร อุณหฐูป นิตยสารดิฉัน พ.ศ. 2553
ในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ)

จากตัวอย่างที่ 17 คำว่า “เรียน” เป็นคำที่ผู้เขียนคอลัมน์ในนิตยสาร
ดิฉันใช้แก่ผู้อ่านซึ่งมีสถานภาพหรืออำนาจในระดับเดียวกัน ดังนั้นการใช้คำ
ว่า “เรียน” จากตัวอย่างนี้ จึงมุ่งเน้นไปที่การแสดงความรู้สึกสุภาพต่อบุคคล
ทั่วไปมากกว่าการใช้เพื่อแสดงความเคารพแก่ผู้มีอำนาจหรือสถานภาพสูง
กว่าเช่นในสมัยที่ผ่านมา

นอกจากนี้ ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่า แม้คำว่า “เรียน” จะเป็นคำที่มีความสุภาพมากกว่าคำว่า “บอก” ที่มีความหมายเหมือนกันแล้ว ผู้เขียนคอลัมน์ในนิตยสารดิฉันยังใส่คำว่า “ขอ” ซึ่งเป็นคำช่วยแสดงความสุภาพอีกคำหนึ่งเข้าไปหน้าคำว่า “เรียน” กลายเป็นคำว่า “ขอเรียน” เพื่อเพิ่มความสุภาพให้มากขึ้นอีกด้วย

อนึ่ง คำช่วยแสดงความสุภาพ “ขอ” น่าจะเป็นคำที่ย่อมาจากคำว่า “ขออนุญาต” ซึ่งคำว่า “ขอ” นี้ ผู้ใช้ภาษาไทยในปัจจุบันใช้กันอย่างแพร่หลายและใช้ได้กว้างขวางกว่าคำช่วยแสดงความสุภาพ “กราบ” เนื่องจากคำว่า “ขอ” สามารถประกอบหน้าคำกริยาใดก็ได้ เพื่อแสดงการขออนุญาตที่จะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และเมื่อผู้พูดได้แสดงการขออนุญาตก่อนแล้ว ผู้ฟังจึงรู้สึกว่าคุณได้รับการให้เกียรติ (วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์ 2527: 355)

ประการสุดท้าย ในสมัยรัชกาลที่ 7-ปัจจุบัน (พ.ศ. 2562) เป็นสมัยแรกที่พบการใช้คำช่วยแสดงความสุภาพ “เรียน” และ “กราบเรียน” ซึ่งเกิดจากการประกอบคำช่วยแสดงความสุภาพ “กราบ” และ “เรียน” เข้าด้วยกัน โดยคำว่า “เรียน” และ “กราบเรียน” นี้ทำหน้าที่แสดงความเคารพ ความสุภาพ หรือความนอบน้อมในการสื่อสารด้วยการประกอบหน้าคำกริยาอื่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 18

แต่กระผมก็จะขออนุญาตกราบเรียนชี้แจงในเรื่องต่างๆ ไปเสียก่อน

(วาทะสำคัญของไทยและการวิเคราะห์ พ.ศ. 2552 ใน
คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ)

จากตัวอย่างที่ 18 นอกจากคำช่วยแสดงความสุภาพ “กราบเรียน” ซึ่งใช้ประกอบหน้าคำกริยา “ชี้แจง” เพื่อทำหน้าที่แสดงความสุภาพในการพูดในที่สาธารณะแล้ว ผู้พูดยังใส่คำช่วยแสดงความสุภาพคำอื่นๆ คือ “ขออนุญาต” หน้าคำช่วยแสดงความสุภาพ “กราบเรียน” กลายเป็น “ขออนุญาตกราบเรียน” เพื่อเพิ่มความสุภาพให้มากขึ้นได้อีกด้วย

นอกจากนี้ คำช่วยแสดงความสุภาพ “เรียน” และ “กราบเรียน” ยังถูกใช้เป็นคำขึ้นต้นในจดหมายหรือหนังสือราชการเพื่อเพิ่มความสุภาพได้ด้วย โดยจำแนกวิธีการใช้คำว่า “เรียน” และ “กราบเรียน” ดังนี้

คำว่า “เรียน” เป็นคำที่ถูกใช้เพื่อทำหน้าที่ของจดหมาย ใช้เพื่อเป็นคำขึ้นต้นในจดหมายส่วนตัวที่บุคคลธรรมดาเขียนถึงกันเพื่อแสดงความนับถือ และใช้เพื่อเป็นคำขึ้นต้นในหนังสือราชการที่เขียนถึงบุคคลทั่วไป ส่วนคำว่า “กราบเรียน” เป็นคำที่ถูกใช้เพื่อเป็นคำขึ้นต้นในหนังสือราชการที่เขียนถึงบุคคลสำคัญเท่านั้น เช่น ประธานองคมนตรี นายกรัฐมนตรี และประธานรัฐสภา (สำนักนายกรัฐมนตรี 2555) โดยมีตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 19

เรียน พี่ชالیที่นับถือ

ดิฉันได้ติดตาม และชื่นชมงานของพี่ชาลีผ่าน ฟลอยแกมเพชรมานาน ขอขอบคุณค่ะ

(รวมคอลัมน์ของชุลิตานิตยสารฟลอยแกมเพชร ใน
คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ)

จากตัวอย่างที่ 19 คำช่วยแสดงความสุภาพ “เรียน” ใช้เป็นคำขึ้นต้นในจดหมายส่วนตัวที่บุคคลธรรมดาเขียนถึงกันเพื่อแสดงความนับถือ จากตัวอย่างนี้คือ ผู้อ่านคอลัมน์ของชุลิตานิตยสารฟลอยแกมเพชรเขียนจดหมายถึง “พี่ชาลี”

ตัวอย่างที่ 20

กราบเรียน นายกรัฐมนตรี

ประเด็น สภาร่างรัฐธรรมนูญ ได้ขอความร่วมมือจากรัฐบาลพิจารณา

(บันทึกข้อความ เรื่อง ขอความร่วมมือฯ
ในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ)

จากตัวอย่างที่ 20 คำช่วยแสดงความสุภาพ “กราบเรียน” ใช้เป็นคำขึ้นต้นในหนังสือราชการที่เขียนถึงบุคคลสำคัญ จากตัวอย่างนี้คือ “นายกรัฐมนตรีนะ”

อย่างไรก็ตาม คำช่วยแสดงความสุภาพ “เรียน” และ “กราบเรียน” เหล่านี้ยังปรากฏใช้ในบริบทอื่นๆ ที่ไม่ใช่การจำหน่ายของจดหมาย การเขียนจดหมายหรือการเขียนหนังสือราชการด้วย เช่น การใช้คำช่วยแสดงความสุภาพ “เรียน” และ “กราบเรียน” เป็นคำขึ้นต้นในการพิมพ์ข้อความบนทวิตเตอร์ (Twitter) เพื่อเพิ่มความสุภาพให้มากขึ้น ซึ่งมีตัวอย่างดังนี้

ตัวอย่างที่ 21

กราบเรียน ลูกค้าทุกท่านค่ะ โดยปกติแล้ว ไม่มีการ DM ทางข้อความ หรือ ให้เบอร์โทร จะมีลิงค์ไอดีไลน์ ในโพสต์อยู่แล้ว (เลื่อนดูโพสต์ได้เลยค่ะ) ถ้าลูกค้าท่านใดสนใจ สามารถแอดไลน์ได้เลย
(สื่อสังคมออนไลน์ทวิตเตอร์)

จากตัวอย่างที่ 21 คำช่วยแสดงความสุภาพ “กราบเรียน” บนทวิตเตอร์ (Twitter) ถูกใช้เป็นคำขึ้นต้นเลียนแบบการใช้คำขึ้นต้นในการเขียนหนังสือราชการ เพื่อแสดงความสุภาพในการประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับการให้บริการไปยังผู้รับสาร คือ “ลูกค้า” แม้ว่าบริบทการสื่อสารข้างต้นจะไม่ใช่ทางการ และผู้ส่งสารก็ไม่จำเป็นต้องใช้คำว่า “กราบเรียน” เนื่องจากผู้รับสารไม่อยู่ในเกณฑ์บุคคลสำคัญที่ผู้ส่งสารต้องใช้คำว่า “กราบเรียน” ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. 2526

พัฒนาการด้านหน้าที่และความหมายของคำว่า “เรียน” ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2562)

ในด้านหน้าที่ คำว่า “เรียน” คำแรกที่ถูกพบในงานวิจัยนี้ทำหน้าที่เป็นกรรมกริยา มีความหมายว่า “รับความรู้” จากนั้นก็ทำหน้าที่เป็นกรรมกริยาอย่างต่อเนื่องจนถึงสมัยปัจจุบัน (พ.ศ. 2562) โดยในขณะ

เดียวกัน ก็ปรากฏหน้าที่อื่นๆ ในแต่ละสมัยด้วย ได้แก่ หน้าที่อกรรมกริยา ปรากฏตั้งแต่ในสมัยอยุธยา-ธนบุรี หน้าที่ส่วนประกอบค่านามประสมและหน่วยฐานของอาการนามปรากฏตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 1-3 หน้าที่ส่วนประกอบคำวิเศษณ์ปรากฏตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 4-6 และลำดับสุดท้าย หน้าที่คำช่วยแสดงความสุภาพปรากฏตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 7-ปัจจุบัน (พ.ศ. 2562) โดยสามารถเขียนสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงร้อยละของหน้าที่พบคำว่า “เรียน” โดยเปรียบเทียบทุกหน้าที่

	สุโขทัย	อยุธยา-ธนบุรี	ร. 1-3	ร. 4-6	ร. 7-ปัจจุบัน
1. สกรรมกริยา					
1.1 “รับความรู้”	100.0	83.3	49.5	25.6	20.6
1.2 “บอก”	0.0	3.4	36.0	23.6	17.9
2. อกรรมกริยา “รับความรู้”		13.3	9.9	16.8	16.7
3. ส่วนประกอบค่านามประสม			3.6	29.8	18.3
4. หน่วยฐานของอาการนาม			0.9	2.1	7.5
5. ส่วนประกอบคำวิเศษณ์				2.1	4.0
6. คำช่วยแสดงความสุภาพ					15.0

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า การปรากฏใช้สกรรมกริยา “เรียน” ที่หมายถึง “รับความรู้” มีความถี่สูงที่สุดในทุกสมัย ยกเว้นในสมัยรัชกาลที่ 4-6 ซึ่งการปรากฏใช้อาการนามที่มีคำว่า “เรียน” เป็นหน่วยฐานมีความถี่สูงกว่าเล็กน้อย อีกทั้งในสมัยดังกล่าวเป็นสมัยแรกที่สัดส่วนหน้าที่ของคำว่า “เรียน” มีความใกล้เคียงกันมากขึ้น ซึ่งให้เห็นว่า ในสมัยรัชกาลที่ 4-6 คำว่า “เรียน” ทำหน้าที่ได้หลากหลายมากขึ้น รวมถึงเป็นสมัยแรกที่พบการใช้คำที่มีคำว่า “เรียน” และคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษเป็นส่วนประกอบ เช่น อาการนาม “การเรียนยูนิเวอซิตี” อีกทั้งพัฒนาการเหล่านี้ยังดำเนินมาอย่างต่อเนื่องจนถึงสมัยปัจจุบัน (พ.ศ. 2562) โดยอาจเป็นผลมาจากพัฒนาการ

ด้านการศึกษา ซึ่งเกิดขึ้นในรัชสมัยแห่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย เช่น การตั้งโรงเรียนรัฐบาลแห่งแรกของประเทศไทย ที่วัดมหรณพารามในปี พ.ศ. 2427 การให้ความสำคัญในการศึกษาต่อต่างประเทศ และการกำหนดนโยบายการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในหลักสูตรการศึกษาไทย (เมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา 2549)

ในด้านความหมาย คำว่า “เรียน” มีความหมายต้นแบบว่า “รับความรู้” ถัดมา เนื่องจากการเรียนในอดีตมีลักษณะเป็นมุขปาฐะ กล่าวคือ ผู้สอนสอนด้วยการพูดหรือบอกเล่าเป็นหลัก คำว่า “เรียน” ซึ่งหมายถึง “รับความรู้” จึงมีความเกี่ยวข้องกับการพูดด้วย ความสัมพันธ์ด้านภาษาและวัฒนธรรมนี้จึงเอื้อให้คำว่า “เรียน” เกิดการขยายความหมายเป็น “บอก” ในเวลาต่อมา อนึ่งด้วยการเรียนการสอนในอดีตที่มักเกิดขึ้นในวัด รวมถึงผู้สอนก็มักเป็นผู้ที่ได้รับความเคารพ นับถือ มีสถานภาพและอำนาจสูงกว่าผู้เรียน ดังนั้นเมื่อผู้เรียนเข้ารับความรู้จากผู้สอน ผู้เรียนจึงต้องแสดงความเคารพและนอบน้อมต่อผู้สอนด้วย คำนี้นับส่งผลให้คำว่า “เรียน” ที่หมายถึง “บอก” มีนัยของการแสดงความเคารพแฝงอยู่และถูกใช้แก่ผู้รับสารที่มีสถานภาพหรืออำนาจสูงกว่า

ประการสุดท้าย ด้วยนัยของการแสดงความเคารพที่แฝงอยู่ในคำว่า “เรียน” ทำให้ในสมัยรัชกาลที่ 7-ปัจจุบัน (พ.ศ. 2562) คำว่า “เรียน” สามารถทำหน้าที่เป็นคำช่วยแสดงความสุภาพได้ โดยสามารถนำคำช่วยแสดงความสุภาพอื่น เช่น คำว่า “กราบ” มาประกอบหน้าคำว่า “เรียน” กลายเป็น “กราบเรียน” เพื่อเพิ่มความสุภาพและความนอบน้อมให้มากขึ้นได้

บทสรุป

คำว่า “เรียน” ที่ทำหน้าที่เป็นสกรรมากริยาและมีความหมายต้นแบบว่า “รับความรู้” ในสมัยสุโขทัย ได้มีพัฒนาการทั้งในด้านหน้าที่และความหมายอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มมีสัดส่วนหน้าที่ใกล้เคียงกันอย่างชัดเจนใน

สมัยรัชกาลที่ 4-6 อันอาจเป็นผลมาจากพัฒนาการด้านการศึกษาในสมัยนั้น นอกจากนี้ด้วยการเรียนแบบมุขปาฐะในอดีต ทำให้คำว่า “เรียน” เกิดการขยายความหมายเป็น “บอก” เมื่อประกอบกับนัยของการแสดงความเคารพที่แฝงอยู่ ส่งผลให้คำว่า “เรียน” กลายมาเป็นคำช่วยแสดงความสุภาพในเวลาต่อมา ซึ่งพัฒนาการในด้านหน้าที่และความหมายของคำว่า “เรียน” เหล่านี้ ได้ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวิถีชีวิตของผู้คนในอดีตด้วย

อภิปรายผล

คำว่า “เรียน” ซึ่งมีความหมายต้นแบบหรือความหมายแก่นว่า “เข้ารับความรู้จากผู้สอน” ได้เอื้อให้เกิดการนำความหมายดังกล่าวไปใช้ทำหน้าที่ได้หลายหน้าที่ โดยอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า คำว่า “เรียน” เป็นคำหลายความหมาย และการมีหลายความหมายของคำว่าเรียนนี้เกี่ยวข้องกับกระบวนการการกลายเป็นคำไวยากรณ์ (grammaticalization) โดยเฉพาะคำว่า “เรียน” ซึ่งทำหน้าที่เป็นคำช่วยแสดงความสุภาพ เนื่องจากคำว่า “เรียน” ที่ทำหน้าที่นี้สูญเสียคุณสมบัติในการเป็นคำเนื้อหาและมีความเป็นคำไวยากรณ์เพิ่มมากขึ้น

ต่อมา เมื่อเปรียบเทียบการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เรียน” และ “ยัง” (สุริเนตร จรัสจรวงเกียรติ 2551) พบว่า มีความใกล้เคียงกัน คือ คำว่า “เรียน” และ “ยัง” ที่ถูกพบในสมัยสุโขทัยเป็นสมัยแรก ทำหน้าที่เป็นกรรมกริยา จากนั้นคำว่า “ยัง” จึงเข้าสู่เส้นทางการกลายเป็นคำไวยากรณ์โดยทำหน้าที่เป็นคำช่วยหน้ากริยา ส่วน “เรียน” เริ่มมีคุณสมบัติของคำไวยากรณ์มากขึ้นโดยทำหน้าที่เป็นคำช่วยแสดงความสุภาพ อีกทั้งกลไกสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการกลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำทั้งคู่ยังเป็นกลไกการดูดซับความหมายบริบทเช่นเดียวกันด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้คำว่า “เรียน” จะพัฒนาไปเป็นคำช่วยแสดงความสุภาพ แต่ในปัจจุบันก็ยังคงทำหน้าที่ส่วนใหญ่เป็นคำกริยาอยู่ จึงถือได้ว่าการ

กลายเป็นคำไวยากรณ์ของคำว่า “เรียน” เป็นกระบวนการที่ไม่สมบูรณ์ เช่นเดียวกันกับคำว่า “ถึง” ในงานวิจัย “ถึง” การศึกษาเชิงประวัติ (กรอง กานต์ รอดพันธ์ 2555) กล่าวคือ คำว่า “เรียน” และ “ถึง” ยังไม่ได้สูญเสียคุณสมบัติในการเป็นคำเนื้อหาโดยสิ้นเชิง อีกทั้งโดยทั่วไปคำช่วยแสดง ความสุภาพ “เรียน” ก็ยังปรากฏใช้กับคำกริยาที่เกี่ยวข้องกับการพูด เช่น “เรียนถาม” “เรียนชี้แจง” และ “เรียนเชิญ” ซึ่งลักษณะการปรากฏใช้เช่นนี้ชี้ให้เห็นว่า คำว่า “เรียน” ที่ทำหน้าที่เป็นคำช่วยแสดงสุภาพนี้ยังมี อรรถลักษณะ [+พูด] และ [+สุภาพ] ซึ่งได้รับมาจากสกรรมกริยา “เรียน” ที่ หมายถึง “บอก” ตั้งแต่ในสมัยอยุธยา-ธนบุรี

การศึกษาเชิงประวัติของคำว่า “เรียน” จึงเป็นอีกงานวิจัยหนึ่งซึ่ง ช่วยสะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในอดีตจนถึง ที่พบได้ในชีวิตประจำวันโดยเฉพาะการใช้คำช่วยแสดงสุภาพ รวมถึง สามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาพัฒนาการด้านภาษาไทยในอนาคตได้

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร, 2548. **ประชุมจารึก ภาคที่ 8 จารึกสุโขทัย**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- กรองกานต์ รอดพันธ์, 2555. ““ถึง”: การศึกษาเชิงประวัติ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ, 2463. **พระราชพิธีสิบสองเดือน พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทย.
- เฉลิมพลทิ้มพร, พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า, 2505. **จดหมายหลวงอุดมสมบัติ**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวัพร.
- ชนินทร วิริยะพันธ์, 2533. “รูปแบบคำขึ้นต้นจดหมายส่วนตัวในภาษาไทย: การศึกษาเชิงภาษาศาสตร์สังคม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเตือน ศรีวรพจน์ (บรรณาธิการ), 2545. **ปุมราชธรรม : เอกสารสมัยอยุธยา จากหอสมุดแห่งชาติ กรุงปารีส**. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, พระบาทสมเด็จพระ, 2505. **กฎหมายตราสามดวง เล่ม 2**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- เมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา, 2549. **โครงการนโยบายการสอนภาษาต่างประเทศของไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: โครงการนโยบายการสอนภาษาต่างประเทศของไทย สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ราชบัณฑิตยสถาน, 2556. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพฯ: บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด.
- วิจิตรนัฏ ภาณุพงศ์, 2531. “หน่วยที่ 9 ไวยากรณ์โครงสร้าง : หมวดคำ.” ใน **เอกสารการสอนชุดวิชา ภาษาไทย 3 หน่วยที่ 7-15** (หน้า 89-126). พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.
- วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์, 2527. “ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับการแสดงคุณภาพในภาษาไทย กรุงเทพฯ.” ใน **สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (บรรณาธิการ), ภาษาไทยกับสังคมไทย** (หน้า 26-52). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประกายประกิ.
- สุรีเนตร จรัสจรงค์เกียรติ, 2551. ““ยัง”: การศึกษาเชิงประวัติ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2560. **พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป) ฉบับราชบัณฑิตยสภา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- สำนักนายกรัฐมนตรี, 2555. “การแก้ไขเพิ่มเติมภาคผนวก 2 ท้ายระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. 2526.” หนังสือสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ นร 0106/ว 913 ลงวันที่ 5 พฤษภาคม 2555.

อุปกิตศิลปสาร, พระยา, 2539. **หลักภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

อุไรศรี วรตะริน, 2553. **ร่องรอยภาษาเขมรในภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ.

ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป. **คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus)**. ค้นเมื่อ 15 มกราคม 2565, จาก <http://www.arts.chula.ac.th/ling/tnc/>.

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ม.ป.ป. **หนังสือออกญาไยยาเมืองตะนาวศรี**. ค้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2564, จาก <https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/detail/1179>.

ห้องสมุดวชิรญาณ, ม.ป.ป. **ความพยายาม**. ค้นเมื่อ 11 มกราคม 2565, จาก <https://vajirayana.org/ความพยายาม>.

_____, ม.ป.ป. **ชิดก๊กไช่ฮั่น**. ค้นเมื่อ 11 มกราคม 2565, จาก <https://vajirayana.org/ชิดก๊กไช่ฮั่น>.

_____, ม.ป.ป. **ราชาธิราช**. ค้นเมื่อ 10 มกราคม 2565, จาก <https://vajirayana.org/ราชาธิราช>.

Twitter, ม.ป.ป. **Twitter**. ค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2564, จาก <https://twitter.com/explore>.

